

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОГО ПОРОЗУМІННЯ МІЖ НАРОДАМИ ЯК ОСНОВА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНИХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Досліджується формування архетипу духовного порозуміння між народами як основа становлення комунікативної компетентності сучасних фахівців-професіоналів технічного профілю на прикладі творчої порівняльної характеристики художнього доробку А. Загаєвського та В. Медведя.

Ключові слова: комунікативна компетентність, архетип художнього моделі, формування професійної компетентності, парадигма культурної взаємодії.

Исследуется формирование архетипа духовного взаимопонимания между народами как основа становления коммуникативной компетентности современных специалистов-профессионалов технического профиля на примере творческой сравнительной характеристики художественного наследия А. Загаевского и В. Медведя.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, архетип художественной модели формирования профессиональной компетентности, парадигма культурного взаимодействия.

We study the formation of the archetype of spiritual understanding between nations as a basis for the formation of modern communicative competence of professionals technical profile as an example of creative Comparative Study of artistic works of A. Zahayskyi and V. Medved.

Key words: communicative competence, the archetype of the artistic model, professional competence, cultural interaction paradigm.

Проблема формування комунікативної компетенції майбутнього спеціаліста є актуальною й має велике освітньо-виховне значення, про що свідчать сучасні документи в галузі освіти і науки та наукові дослідження, спрямовані на вирішення питання реформування системи освіти відповідно до потреб суспільства.

Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми дав змогу визначити теоретичні (лінгвістичні, психологічні, психолінгвістичні та методичні) засади формування комунікативної компетентності майбутніх спеціалістів-фахівців. Необхідність урахування спорідненості чи неспорідненості мов і культурних традицій, вагомості версифікаційного параметра в конкретній художній моделі сучасного літературного процесу допоможе виробити парадигму культурологічної основи сучасних педагогічних інновацій.

Входження України до світового освітнього та економічного співтовариства, глобалізація світової економіки спричиняє зміни в характері професійної економічної освіти (в її спрямованості, цілях, змісті), все більше орієнтуючи її на «вільний розвиток людини», на творчу ініціативу, самостійність, конкурентоздатність, мобільність майбутніх фахівців. Формування інформаційного суспільства, становлення ринкових відносин обумовлюють суворіші вимоги до якості та рівня економічної діяльності підприємств і організацій та професійної підготовки сучасних спеціалістів [3].

Комунікативна компетенція – це комплексне інтелектуально-психологічне становлення особистості, що характеризується здатністю людини до ефективного спілкування в певних сферах життєдіяльності, наявністю знань мовних і мовленнєвих норм, етикету, культурних особливостей, соціального досвіду та вміння використовувати ці знання залежно від ситуації спілкування. Комунікативна компетенція формується на основі життєвого досвіду, становлення гармонійних позитивістських якостей людської індивідуальності та відповідного інтелектуального рівня. Засобами формування цих якостей є можливості сучасної культурологічної науки, яка упродовж ХХ ст. набула чимало досягнень у площині як емпіричних досліджень, так і в перспективному плані вивчення творчої взаємодії різних культур та їх взаємного творчого спілкування, яка з призми поверхневих дослідження перейшла у рамки психологічно-філософських і в такому вигляді має велике прикладне значення для формування сучасних фахівців.

Уведення компетентнісного підходу в сучасну професійну освіту супроводжується зміною освітньої парадигми (технічних засобів, сукупності переконань, цінностей тощо) й передбачає певну термінологічну уніфікацію відповідно до європейських стандартів компетентності.

Культурологія як наука може стати базою у формуванні психологічно-філософської парадигми формування особистості сучасного спеціаліста. Організація спостереження за загальними тенденціями, притаманними польській та українській літературним системам, створює архетипну модель формування комунікативної компетентності як структурної основи сучасної професійної освіти. На прикладі аналізу творчості Адама Загаєвського та В'ячеслава Медведя можемо спостерегти спільні тенденції розвитку сучасної світової літератури.

Польська сучасна постмодерна література виникла майже в той самий час, що й українська, – у 60–80-ті рр. ХХ ст., і має, на наш погляд, спільні літературні джерела й суспільні передумови розвитку. Постмодернізм 60–70-х років у Польщі – це передусім епоха літературного переосмислення модерну: пародіювання модерністських стилів, доведення авангардної поезики до гіпертрофованих форм. Межа 70–80-х років у польській постмодерністській прозі означилася заглибленням у поезику інтертекстуальності, стилізації, пародії й пастишу. З кінця 1980-х рр. постмодерна література у Польщі знову активно розвивається. Найепажніший, авангардистський варіант польського постмодернізму цього часу – творчість письменників, об'єднаних співпрацею в літературному журналі «BruLion». Самобутнім варіантом польського постмодернізму є феномен «прози малих вітчизн», загальна тенденція якої – пошук більш чи менш стійкої опори в хисткому постмодерному світі.

Українська постмодерна література має тривалу передісторію. Так, «хімерна проза» 60–80-х рр. ХХ ст. – питомо український варіант постмодернізму. Виникнення постмодерну на теренах української культури стало наслідком входження українського соціуму в контекст глобальних проблем сьогодення. У систематизації сучасної української прози критики часто застосовують територіальний принцип, за яким виділяють галицько-станіславську та київсько-житомирську школи, котрі культивують різні типи героїв. Творчість більшості українських письменників важко співвіднести з конкретним постмодерністським стилем письма західних авторів: у кожному окремому творі суміщаються різні його варіанти. Найбільш європеїзованим різновидом

постмодернізму є українська карнавальна метапроза, що характеризується найнижчим рівнем елітарної герметичності й апелює до масового читача.

На цьому загальному фоні вирізняється творчість В. Медведя, Є. Пашковського, В. Чабана, Л. Сеника та ін., творчість яких є результатом актуалізації національних культурних комплексів. Сучасний «польський» постмодерний мотив – це перепрочитання та дослідження стереотипів національної самосвідомості, а в українській літературі постмодернізм означається насамперед проблемою маргінальності особи.

Відповідно до проблемно-тематичних акцентів, артикульованих національними постмодернізмами, в кожній з літератур переважають певні жанрово-стильові її різновиди. Однією з найпотужніших течій польського постмодернізму є концептуалізм, в українському та польському постмодернізмі чи не найяскравішою є романтична традиція. Типологічно спорідненими в національних варіантах постмодернізму є й такі течії, як постреалізм та «універсалістська» проза. Досліджувані національними літературами спільні тематико-проблемні пласти – традиційні постмодерністські теми. Проте українська література у своїй самобутності ближча до польської, більше звертає уваги на набутий українцями за останні роки соціально-психологічний досвід. Загалом спільні тематико-проблемні пласти, артикульовані досліджуваними літературами, – універсальні постмодерністські теми, притаманні сучасним літературам (культурам): проблеми нівеляції людини, маргінального світовідчуття є спільними як для сучасної польської, так і для української літератури.

У романі В. Медведя «Кров по соломі» відображено пошуки втраченого раю для людини і людськості. Порятунок генного коду нації є останнім bastionом відступу, втративши який нація нівелюється, перетворюючись на купку сірого попелу, на старі пергаментні згортки, які зітре вітер часу. Мотив смерті є невід'ємною категорією буття.

Філософема буття і небуття у концепції В. Медведя має філософсько-сміслову узагальнення. «Є віра, що й там деś світові треба, і якщо світ потребує їхньої смерті, то вони світові не вороги...» [4, 44]. Молитвою, стогоном, сльозою звертається до сучасників і «ненароджених земляків своїх» В. Медвідь: «... Ми в жаданні нових завойовників, що поведуть нас на інших півсвіту, аби повстати супроти всіх завойовників і зазнати нової переможної поразки, і вибухнути піснею, казкою, думою – на розгад всьому світові, на прихід нового Шевченка, що сльозою покриє свій сміх...» [4, 92].

Моральним оберегом нації у творчості В. Медведя виступає жінка, ставленням до якої вимірюється духовний стан суспільства: «Порятуйте жінку, коли не словом, то сльозою, яких тобі ще революцій, коли вся держава розпусний будинок, який тобі злодій, коли всі злодії, який тобі вбійник, як кожний ласий на кров; дітей запродано у державні прийоми...» [4, 93].

Суть екзистенціалізму як світогляду в найбільш загальному вигляді зводиться до таких тверджень: особистість, реальність її існування – найвагоміша висхідна точка осмислення буття; людина, перебуваючи в абсурдному, хаотичному світі, відчувається чужою та самотньою, постійно перебуває в тривожному стані вибору рішення, певної лінії поведінки; цей стресовий для людини стан означається поняттям «екзистенційна свобода», яка, з одного боку, є найвищою цінністю існування людини, а з другого – чи не найглибшою її драмою, «бо на кожній фазі самоствердження особистості існування людини залежить від кожного її вибору, кожного рішення».

Постмодернізм у філософії і в художній літературі є, на нашу думку, своєрідним продовженням екзистенційних умонастроїв. Власне, екзистенційна проблематика є однією з базових ознак постмодерністської творчості. Основні мотиви, артикульовані літературно-художнім постмодернізмом у цьому ключі, – це мотив абсурдності світу й відчуженості індивіда, екзистенційні мотиви самотності, страждання, тривоги, дезорієнтації, відчаю, смерті, мотив маргінальності особи, мотиви вибору. «Ви собі того не дозволите, світ постукався раз до вас, а ви його не впустили. Хоче цею крем'янистою дорогою пройти до кінця, множачи гріхи. Ви взяли людський гріх на себе та й вже тим святі, а вона мусить гріхи світові набирати та множити, а там нема відома, де святість, а де переступництво» [4, 64] – міфологема сучасного буття народу у романі В. Медведя «Кров по соломі».

Потужне енергетичне поле творчості письменника дає змогу розділити навпіл стражданням світ, аби увірувати в прийдешність. Він з пильністю вдивляється в обличчя тих, хто стоїть невидимим і останнім фронтом нашої духовності й нашої пристані.

Творчість А. Загаєвського – це роздуми про сенс людського буття, роль суспільного фатуму у долі індивідуума. Описуючи абсурд буття героїв, автор зображує неможливість персонажів зусиллям волі дійти до рівня «екзистенційних героїв». Письменника найбільше цікавлять звичайні, пересічні «маленькі люди» – ті, чие ім'я – легіон і чий істоти губляться й втрачають самоцінність на незорих світових просторах, бо, по суті, залишаються відмежованими від причетності до руху життя (в описаному автором світі сила і рух десь далеко, але вони ніяк не стосуються його героїв).

За А. Загаєвським, якщо не вибір, то принаймні надія на вибір може виникнути, коли людина застосує свою приспану силу і волю. Врешті, слабких, немислячих героїв письменника швидше може вивести з анабіотичного стану сила інстинкту, непереборна жага до життя чи жага добра. У прозопоезії «Філософи» читаємо:

Годі нас опшукувати панове філософи
праця не є радістю людина не є найвищою ціллю
праця є смертельним потом Боже коли повертаюсь додому
хочеться спати але сон є лише трансмісійним пасом
який подає мене наступному дневі а сонце це фальшива
монета вранці роздирає мої повіки склеплені як перед
народженням мої руки це двійко гастарбайтерів і навіть
сльози мені не належать беруть участь у громадському житті
як промовці із пошерхлими устами і серцем що
зрослося з мозком
Праця є не радістю а мукою невиліковною
як хвороба чистого сумління як нові селища
котрими у високих шкіряних чоботах
проходить місцевий вітер [2, 44].

За словами російського дослідника О. Лосєва, міфічна відчуженість від дійсності є відчуженістю від смислу та ідеї повсякденного і звичайного життя. Сучасні письменники намагаються відновити цілісність спогаду, звести до купи все, що виникає у їхній пам'яті. Що глибше вони «розкопують» минуле, то більше усвідомлює марність своїх зусиль, оскільки часова перспектива зруйнувала цілісність міфу.

Спільне понятійне поле мистецтва як духовної основи сучасного буття народу і є тією фундаментальною структурованою парадигмою, яка створює основу для формування архетипу духовного порозуміння між народами як основа формування комунікативної компетентності сучасних фахівців-професіоналів, що є основою сучасної професійної компетентності; позаяк поняття «компетентність» містить у собі, крім суто професійних знань, умінь і навичок, такі якості, як ініціатива, співробітництво, здатність працювати в групі, комунікативні здатності, уміння вчитися, оцінювати, логічно мислити, відбирати й використовувати інформацію.

У прозопоезії Адама Загаєвського звучать мотиви непроминальної вічності людського буття:

Радіо подає щогодини новини.
Диктори знають усе; неможливим
Здається те, що кожна година
Вбиває, краде і ошукує. А проте
Так і є, години, наче леви пожирають
Запаси життя. Дійсність нагадує
Светр, протертий на ліктях. Хто
Слухає новини, не знає, що
Поблизу, садком, мокрим від дощу,
Гуляє маленьке сіре кошеня і бавиться,
Міряється силами із твердими стеблами трав [2, 94].

Формування архетипу духовного порозуміння між народами як основа формування комунікативної компетентності сучасних фахівців-професіоналів технічного профілю є головною метою фундаментальної освіти майбутніх спеціалістів, яка визначається як суспільно-педагогічне явище, що має забезпечувати умови для вивчення, розвитку й збереження духовної культури, засвоєння іноземних культур, спрямоване на формування особистості з високим рівнем комунікативної компетенції. Серед актуальних проблем культурології важливе місце займають питання взаємин українців зі своїми близькими сусідами, зокрема з поляками, етногенез і доля яких не тільки схожі, а й тісно переплітаються з більш як тисячолітньою історією України.

Література

1. Дубчак О. Психологічні умови формування «гнучкої» особистості / О. Дубчак, В. Покладова, Н. Стефаненко // Нові напрямки творчого розвитку особистості школяра. Матеріали доповідей та повідомлень науково-практичної конференції. – К., 2004. – С. 20–21.
2. Загаєвський А. У чужій красі / Адам Загаєвський. – Львів : Кальварія, 2008. – 190 с.
3. Ковальчук Г. О. Активізація навчання в економічній освіті: навч. посіб. / Г. О. Ковальчук. – Вид. 2-ге, доп. – К. : КНЕУ, 2003. – 298 с.
4. Медвідь В. Кров по соломі / В'ячеслав Медвідь. – Львів : Кальварія, 2002. – 400 с.
5. Морева Н. А. Педагогика среднего профессионального образования : учеб. пособ. для студ. высших педагогических учеб. заведений / Н. А. Морева. – М. : Академия, 2001. – 272 с.